

KÜRESEL KENTLER VE TÜRKİYE KENTLERİNİN KÜRESEL KENTLER ARASINDAKİ KONUMLARI GLOBAL CITIES AND STATUS OF THE TURKEY'S CITIES AMONG THE GLOBAL CITIES

Onur Kemal YILMAZ*

Öz

Küreselleşme olgusu her geçen gün hızını daha da arttırmaktadır. Bu süreç içerisinde küreselleşmeyi üreten ve ona yön veren kentler de önemli ana aktörler olarak dikkat çekmektedirler. Ekonomi, sosyo-kültür ve siyaset gibi alanlarda dünyaya yön veren küresel kentler; başta içinde buldukları ülkeler olmak üzere, çevre bölgeler ve dünyanın geri kalanı için stratejik öneme sahiptirler. Dolayısıyla bilimsel ve profesyonel anlayışla bu kentlerin özelliklerini ve sıralamalarını tespit eden endeksler geliştirilmektedir. Bu endekslerde Türkiye'den de kentler yer almaktadır. Bu çalışma ile amaçlanan; Türkiye kentlerinin küresel kentler arasındaki konumlarını tespit etmektir. Çalışma kapsamında tarama modelinin alt uygulaması olan genel tarama yöntemi kullanılmıştır ve küresel kentleri değerlendiren en nitelikli beş endekste Türkiye kentlerinin konumları araştırılmıştır. Yapılan çalışmada, küresel kent endekslerinde Türkiye'den sadece İstanbul ve Ankara'nın yer aldığı görülmüştür. Genel olarak sıralamalarda İstanbul'un konumu 23 ile 96 arasında, Ankara'nın konumu ise 75 ile 164 arasındadır. İstanbul, bu çalışma kapsamında incelenen 5 endekste de kendisine yer bulurken, Ankara ise 3 tanesinde yer alabilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Küresel Kent Endeksi, Küresel Şehir, Dünya Şehri, Ekonomik Küreselleşme

Abstract

The speed of the phenomenon of globalization increases each passing day. In this process, the cities that produce and rule the globalization have been important actors. Global cities which are directing the world in areas such as economy, socio-culture and politics; have strategic importance for their countries, for the surrounding regions and the rest of the world. Therefore, the indexes with the scientific and professional understanding are developed to determine the characteristics of these cities. Cities from Turkey are located in these indexes too. The aim of this study is to determine positions of Turkey's cities among the global cities. Within the scope of study, general screening method was used to evaluate the positions of Turkey's cities via most qualified five global city indexes. In these reviews it has seen that, only Istanbul and Ankara are taking place in the global city indexes from Turkey. In general, position of Istanbul in the indexes is between 23 and 96, position of Ankara is between 75 and 164.

Keywords

Global City Index, Global City, World City, Economic Globalisation

* Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Erdek Meslek Yüksekokulu Yönetim ve Organizasyon Bölümü Yerel Yönetimler Programı , yilmazonurkemal@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2371-683X>

Gönderim Tarihi: 31.10.2018
Kabul Tarihi: 06.11.2019

GİRİŞ

1970'li yıllarda başta petrol krizi olmak üzere yaşanan finansal krizler, 1980'lerde Neo-liberal politikaların dünya genelinde hız kazanmasına sebep olmuştur (Oğuztürk-Alparslan 2011: 146). Bu dönemin baş aktörleri olan ABD'de Ronald Reagan ve İngiltere'de Margaret Thatcher önderliğinde benimsenen serbest piyasa ekonomisiyle, devletlerin piyasadaki katı korumacılığının gevşetilmesi sağlanmış, böylece uluslararası finans öncelikli yeni bir ticari döneme girilmiştir. Bu süreç içerisinde ulus aşırı şirketler ticari önceliklerle küresel çapta faaliyetlerini arttırırken, kendi faaliyet alanlarına uygun yeni hizmet sektörleri, pazarlar ve kültürel değerler meydana getirmişlerdir. Ulus ötesi şirketler bu faaliyetlerini gerçekleştirirken çevre bölgelere ve dünyanın diğer bölgelerine etki edebilmek için belirli "üslere" ihtiyaç duymuşlardır. Böylece dünya genelinde bazı kentler küreselleşmeye yön verme kabiliyetleri ile diğerlerinden ayrılmışlardır.

İnternet, iletişim ve ulaşım teknolojileri temelli küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde; dünyanın ekonomik, kültürel ve siyasal yönden gidişatını yönlendiren bu küresel kentler, diğer kentlerden çok daha önemli bir noktaya gelmişlerdir. Bu kapsamda dünyanın küreselleşmesini kontrol eden ve yönlendiren kentlerin varlıkları daha somut olarak araştırılmaya ve onları küresel yapan özellikleri belirlenmeye başlanmıştır. Bu süreçte endeksler ile küresel kentlerin tespit edilmesi ve birbirleri arasında sıralamaların yapılması çok daha bilimsel ve profesyonel seviyelere getirilmiştir. Dolayısıyla Türkiye kentlerinin küresel seviyede hangi konumda olduklarının tespit edilmesi de bir çalışma alanı oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışma içerisinde bir araştırma örneklemini oluşturulmuştur ve şu sorulara yanıt aranmıştır;

1. Küresel kent endekslerinde göz önüne alınan ölçütler nelerdir?
2. Türkiye kentleri küresel kent endekslerinde yer almakta mıdır?
3. Küresel kent endekslerinde eğer Türkiye kentleri yer alıyorsa, konumları nedir?

Bu sorulara yanıt aranan çalışmada öncelikle teorik altyapıyı açıklamak için küreselleşme kavramı ve küreselleşmenin etki alanları açıklanmış; ardından küresel kent kavramı ve küresel kentlerin özelliklerine değinilmiştir. Son bölümde ise dünya genelinde faaliyet gösteren uluslararası kuruluşların hazırladıkları küresel kent endeksleri incelenmiştir.

1. Küreselleşme Kavramı

Oxford Üniversitesi resmi internet sözlüğüne göre küreselleşme; dünyanın farklı yerlerindeki kültürlerin ve ekonomik sistemlerin birbirleriyle etkileşim halinde bulunmaları ve benzeşmeleridir (Oxford Learners Dictionaries 2018). Bir başka tanıma göre ise küreselleşme; yerel fenomenlerin dünya insanlarını tek bir topluma bütünleştirecek şekilde küresel süreçlere dönüşmesidir (Stearns 2010: 1). Bu bağlamda küreselleşme ile kast edilen dünyanın daha "yoğunlaşmış - bütünleşmiş" bir hale gelmesidir (Robertson 1998: 8). Bu üç temel tanıma bakıldığında, küreselleşme ile dünyanın "tek bir mekân" halini alması ve "benzeşmesi" tasvir edilmektedir. Bu kapsamda benzeşen kültürel, ekonomik, sosyal ve siyasal değerler küreselleşmenin bir sonucudur.

Konuya sosyolojik açıdan yaklaşan Ritzer ve Stepnisky, küreselleşme ile ilgili olarak çalışmalarında çeşitli yazarların görüşlerinden şunları derlemişlerdir; küreselleşmeyle birlikte dünya üzerindeki milyarlarca insanın yaşamı dramatik bir seviyede değişime uğramaktadır. Küreselleşmede genel olarak batı kültürü, özellikle de ABD'nin öncülüğü bulunmaktadır. Bunun yanında Çin ve Hindistan gibi batı dışı kültürler de küreselleşmede önemli aktörlerdir.

Bu kapsamda küreselleşmede çift yönlü bir etkileşim söz konusudur. Küreselleşme yerel kültürleri baskılamak, onları canlandırıcı bir etkiyi aynı anda bünyesinde barındırmaktadır. Bu gelgitler arasında küresel düzeyde kilit bir çatışma meydana gelmektedir. Buna göre “tutuculuk” ve “kozmpolitlik” bir çatışma içerisindedir. Küreselleşme ile kozmpolitlik güçlenirken, buna karşıt olarak tutuculuk gelişim göstermektedir. Bunun yanında küreselleşmenin dominant kapitalist ekonomik sistem ve neoliberal ideoloji temelinde şekillendiği de dile getirilmektedir. Tüm bu etmenler birlikte değerlendirildiğinde, küresel bir dünya, her türlü sayısız “akış” ile karakterize edilen giderek daha fazla “sıvı” haline gelen bir dünyadır. Bu karmaşa içerisinde küresel dünya sürekli form değiştirirken onu anlamak ve kontrol etmek her geçen gün daha zor hale gelmektedir (Ritzer ve Stepnisky 2018: 729-735).

Küreselleşme üzerine sosyolojinin önde gelen isimleri görüşler belirtmişlerdir. Örneğin Marx, nesnel faktörlere odaklanarak “maddi” bir yaklaşımla küreselleşmenin üretim ve teknoloji gibi ekonomik güçler üzerinden oluştuğunu belirtmektedir. Buna karşın Hegel, küreselleşmenin gelişiminde “ideal” faktörlerin belirleyici olduğunu dile getirmektedir. Bu düşünceye göre yerel ve ulusal düzeyden ziyade sürekli daha küresel düşünmek küreselleşmeyi meydana getirmektedir. Örneğin küresel iklim değişikliği üzerine yapılan tartışmalar bu durumun somut bir göstergesidir. Bu iki birbirine rakip görüş arasında Weber’in görüşü de bulunmaktadır. Weber’e göre küreselleşmede asıl itici güç “maddi” olmakla birlikte, “ideal” faktör de önemli bir belirleyicidir. Bu kapsamda küreselleşmeyi besleyen faktörler hem maddi hem de fikri itici güçlerdir (Ritzer, 2010: 67-68).

Küreselleşmenin dünyada ne zaman başladığı tam olarak belirlenmemiş olsa da küreselleşmenin “arkaik” dönemi Asya, Afrika ve Avrupa bünyesinde dinsel, ticari ve krallık faaliyetleri ile din adamlarının, askerlerin ve tüccarların sınır ötesi hareketlilikleriyle başlamıştır. Böylece birbirleri ile temas eden toplumlar birbirlerini etkilemeye başlamışlardır (Holton 2005: 40-41). Bu süreçlerde özellikle binek hayvanlarının evcilleştirilmesi, ipek yolunun kullanımı ve sonrasında deniz yollarının ön plana çıkması; ülkeler arası ulaşım ve etkileşim temelinde küreselleşmenin hız kazanmasını sağlamıştır (Aktel 2001: 195). Devam eden süreçte buhar gücünün keşfedilmesiyle ulaşım araçlarının gelişmesi, elektriğin keşfedilmesiyle iletişim araçlarının gelişimi ve tüm bunlara bağlı olarak ortaya çıkan yeni ticari gelişmeler; küreselleşmenin her geçen gün daha da güçlenmesini sağlamıştır.

Tüm bu süreçlerin “küreselleşme” kavramı altında tanımlanması ise 1833 tarihinde İngiliz iktisatçı W. Foter tarafından kaleme alınan makaleyle olmuştur. Makale içerisinde dünya kaynaklarının dağılımı ve kullanımı konusu işlenmiştir (Kıvılcım 2013: 221). Fakat küreselleşme kavramının bilinirliğinin arttığı ve en çok tartışıldığı dönem ise 1980’lerdir. İnternet, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin çok daha yüksek bir hızda ilerleme sağladığı bu dönemle birlikte, ekonomik küreselleşme en üst seviyeye çıkmış; böylece sermaye, mal ve hizmet hareketleri tam serbesti ile gelişmiş ülkelerden dünyanın geri kalanına süratle yayılmıştır (Kayan 2015: 274).

2. Küreselleşmenin Başlıca Etkilediği Alanlar

Küreselleşme olgusu kendisini insanın var olduğu tüm alanlarda göstermektedir. Fakat bunların içerisinde dünyada en çok etkileşim yaratanları ve karşı tarafa aktarılabilenleri ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal boyutlarda olanlardır. Bununla birlikte sosyo-kültürel ve siyasal küreselleşmenin, ekonomik küreselleşme temelinde geliştiği de dikkat çekmektedir. Dolayısıyla küreselleşmenin en etkin olarak ekonomik temelde gerçekleştiği söylenebilir.

2.1. Ekonomik Küreselleşme

Dünya ekonomisi, üretim araçlarının devlet mülkiyetinden ziyade özel sektör ve serbest piyasa prensiplerine dayanmasından dolayı; ayrıca toprak, emek, finans ve girişimci

faktörlerinin manipülasyon yoluyla kar getirmesi açısından kapitalisttir (Clark 2003: 8). Dolayısıyla dünya ekonomisinin ilk önceliği kâr elde etmektir. Bu anlayışla şekillenen ekonomik küreselleşme en temelinde uluslararası ticaretin ve yatırımların dünya geneline yayılmasıdır. Ekonomik küreselleşmeyle birlikte piyasa ekonomisinin gelişmesi, serbest ticaretin yayılması ve ekonomik örgütlenmelerin hız kazanması gerçekleşmektedir (Aktel 2001: 197). Ekonomik küreselleşme anlayışıyla şekillenen dünya ekonomisi neticesinde, 1947 yılında dünya genelinde 56 milyar dolar olan yıllık ticaret hacmi, 1990'larda 6 trilyon dolara çıkmıştır (Steger 2003: 41). Ekonomik küreselleşme ekseninde artan bu ticaret hacminin sağlanması, İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi kurumlarla bilinçli olarak gerçekleştirilmiştir. Bu tür resmi kurumlar üzerinden sermayenin ve ticari hareketliliğin dünya genelinde daha serbest hareket etmesini sağlayan ekonomik küreselleşme, tüm küreselleşme alanları içerisinde en öne çıkanıdır (Brakman - Garretsen vd. 2006: 112). Ekonomik küreselleşmenin ulaştığı seviye gereği günümüzde zamansız ticaret ve para hareketi doğmuştur. Artık günün 24 saati elektronik temelli finansal işlemler dünya genelinde yapılabilmektedir (Waters 2001: 87). Ekonomik küreselleşmenin en önemli aktörleri çok uluslu şirketlerdir. Aynı anda dünyanın birçok noktasında üretme ve pazarlama işlevini yerine getiren bu şirketler için sınırların, ulusların ve devletlerin bir önemi bulunmamaktadır. Sadece kar maksimizasyonu üzerine varlığını konumlandıran bu şirketler, dünyanın tüm ülkelerinden edebilecekleri finansal gelirlere odaklanmaktadır. Dolayısıyla dünyayı ortak bir pazar konumunda tutmayı hedeflemektedirler.

2.2. Sosyo-Kültürel Küreselleşme

Küreselleşmenin ekonomik alandan sonra kendisini en çok gösterdiği alan sosyo-kültürel boyuttur. Kültürel alanda küreselleşmede toplumların yaşam tarzlarını etkileyen iki boyut öne çıkmaktadır. Bunlar çağdaş eylem kalıplarının yayılması – yerleşmesi, özgün yaşam değerlerinin ise dönüşümü – kaybolmasıdır (Hülür 2000: 27). Sosyo-kültürel küreselleşme en temelinde hâkim kültürün dünya genelinde yayılmasıdır. Böylece dünya genelinde ortak kültürü paylaşan tek tip bir toplum meydana gelmesi tasvir edilmektedir. Hâkim kültürün yayılması; ulaşılmazlığın ve mesafenin önündeki engellerin üstesinden gelen, fikirlerin ve insanların dünya çapında kolay ve ucuz olarak hareketliliğini sağlayan taşımacılık ve iletişim alanındaki gelişmelerle mümkün hale gelmiştir (Clark 2003: 12). Bu olgu kapsamında özellikle Batı kültürünün dünya genelinde hâkim kültür konumuna gelmesiyle; heterojen kültürler dünya geneline yayılan bu homojen kültür altında erimeye başlamışlardır (Aktel 2001: 200). Batı temelli küreselleşmenin ilk biçimi askeri ve teknolojik üstünlüğe dayalı yayılmacılık ve sömürgecilik alanında ortaya çıkmıştır. Daha sonra ekonomik ve siyasal alanda “dünya görüşü” genişliğine ve derinliğine ulaşan Batı, son olarak tüm değerler alanında dünya görüşünü temsil edecek seviyeye ulaşmıştır (Akça ve Hülür 2004: 261-262). New York, Hollywood, Londra ve Milan gibi Batı temelli “kültür endüstrilerinin” faaliyetleriyle, artık ABD markası Nike ayakkabı Amazon yerlileri tarafından, ABD basketbol takımı Chicago Bulls forması da Filistinli çocuklar tarafından giyilebilmektedir (Steger 2003: 70-71). Bunun sonucunda alt kültürlerin, üst bir kültüre eklenmesi meydana gelmektedir. Bunun yanında kültürel küreselleşme sadece tek yönlü akan bir nehir şeklinde de gerçekleşmemektedir. Küresel kültürün, yerel kültürün üzerine eklenmesi söz konusudur. Bunun yanında sonuç itibarıyla Batı eksenli küresel kültürün diğer yerel kültürleri şekillendirdiği de açıktır (Fewkes 2006: 747).

Fakat burada sadece Batı temelli bir küresel kültürün meydana geldiğini söylemek de doğru olmayacaktır. Tomlinson çalışmasında küreselleşme sürecinde kültürel çeşitliliğin geliştirilebildiğine dikkat çekmektedir. Örneğin UNESCO kültürel çeşitliliğin korunması için

küresel ölçekte çalışma yapan küresel bir organizasyon olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Farklı somut bir örneği daha Tomlinson şu şekilde vermiştir; bir İngiliz medeniyeti şehrinde McDonalds bulunabilir. Bunun yanında bu şehre çalışmak için gelmiş göçmenlerden dolayı Polonyalı bir lokanta ve Portekizli bir kafe de burada bulunabilmektedir. Bu durum küreselleşmenin kültürel çeşitliliği besleyebileceğinin göstergesi olarak kabul edilebilir (Tomlinson 2009: 218).

Bu gelişmeler içerisinde küreselleşme ile insanlığın toplumsal yapısı da değişmektedir. Önceki modern toplum yapısında topluma biçilen iki rol bulunmaktaydı. Bu rollere göre toplumun ağırlıklı olarak “üreticiler” ve “askerler” olarak görevlendirilmesi söz konusuydu. Fakat günümüzde küreselleşme modern topluma yeni bir sorumluluk yüklemektedir. Bu sorumluluk da “tüketici” olmaktır. Günümüzde dünya genelinde tüketici toplum yapısı küreselleşme ile gelişim göstermektedir (Bauman 2005: 79-80)

2.3. Siyasal Küreselleşme

Siyasal, diğer tanımıyla politik küreselleşme; dünya genelinde siyasi ilişkilerin yoğunlaşmasını ve genişlemesini ifade etmektedir (Steger 2003: 56). Böylece sınır aşırı siyasi organizasyonların ve siyasi kültürlerin yayılımı gerçekleşebilmektedir. Bunun sonucunda da birbiriyle ortak siyasi değerleri paylaşan ve birbirine karşı savunma yapma ihtiyacı duymayan siyasi birliktelikler ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda liberal demokrasi anlayışı siyasi küreselleşmenin en önemli araçlarından birisi olmuştur (Waters 2001: 152-153). Bu durum, ardından yönetişimi de getirmiştir (Powner 2006: 829). Böylece ulus altı organizasyonların ve bölgesel yönetişimin gelişimi ortaya çıkmıştır. Bu süreçte merkezi yönetimin küçülmesi ve yerel yönetimlerin güçlenmesi meydana gelmektedir. Ayrıca temel özgürlüklerin ve insan haklarının garanti altına alınması, sivil alanların daha çok genişlemesi, sivil toplum örgütlerinin güçlenmesi, refah devleti politikalarının yaygınlaşması ve katılımcı demokrasiye geçiş gibi gelişmeler de bu siyasal küreselleşme temelinde ortaya çıkmışlardır (Aktel 2001: 199-200).

3. Küreselleşmenin Üretim Mekânları: Küresel Kentler

İnsanlık tarihi göz önüne alındığında, kentleşme ve kentlerde yaşama olgusunun son birkaç yüzyılda gerçekleştiği görülmektedir. 1700’lerde dünya nüfusunun %2’den azı kentlerde yaşamaktaydı. Bu durumun ana değişim ve kırılma noktası İngiltere’de yaşanan Sanayi Devrimi ile olmuştur. Sanayileşmeyle birlikte kentlerde buhar gücüne dayalı fabrikalaşma hızla gelişmiş, böylece büyük nüfuslar yeni bir iş bulma amacıyla kırsal alanlardan kentlere göç etmişlerdir. Bu sanayileşme dalgası 1800’lerde önce Kuzeybatı Avrupa’ya, ardından da Kuzeydoğu ABD’ye yayılmış ve batı dünyasında kentli nüfus çok kısa bir sürede %15’lere çıkmıştır. Daha sonraları 1900’lerle birlikte kentleşme olgusu tüm dünya genelinde hız kazanmıştır (Clark 2003: 4).

1950’lere kadar yaşanan kentleşme sürecinde, gelişmiş ülkelerin ana kentleri endüstriyel üretim temelinde hem kendi ülkelerindeki kentlerin hem de diğer ülkelerdeki kentlerin önünde yer almaktaydılar. Fakat 1950’lerden sonra endüstriyel üretimde yaşanan düşüşler, bu gelişmiş ülkelerin ana kentlerinde sosyal ve ekonomik sorunlar meydana getirmişti. Bunun üzerine bu kentlerin liderleri, küresel hale gelmenin ve kendi kentlerinin dışında faaliyet göstermenin başarılı olma olasılığı en yüksek strateji olduğuna karar vermişlerdir. Böylece endüstriyel üretim ile varlığını sürdüren bu kentler “küreselleşme tepkisi” ortaya koymuşlardır ve küreselleşme adına daha çok uluslararası bağlantılar geliştirmeye başlamışlardır. Fakat bu değişimi başarabilmek için, faaliyet gösterdikleri kentlerinin dışında kendilerini küresel kılan bazı sektörlerle sahip olmaları gerektiğini anlamışlardır. Bu anlayış çerçevesinde hukuk danışmanlığı, muhasebe, finans, ulaşım, basın-yayın ve diğer hizmet sektörlerinde uzmanlaşan

ulus aşırı şirketleşme hız kazanmıştır. Bu değişim sürecine kadar endüstriyel üretim ile öne çıkan gelişmiş ülkelerin ana kentleri, değişim sonrasında küresel sistemin bir parçası olarak geliştirdikleri ulus ötesi şirketleriyle, artık dünyanın geri kalanına yön veren küresel kentler haline gelmeye başlamışlardır (Abrahamson 2004: 3-4).

Yaşanan bu değişim sırasında küresel kentler metropol kentlerden ayrılmaya başlamışlardır. Yunanca kökenli olan ve ana-asıl anlamına gelen “metro” kelimesi ile kent anlamına gelen “polis” kelimesinin birleşiminden oluşan “metropolis” kelimesi; Türkçede “metropol” veya “anakent” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu kentlerin en büyük özellikleri, büyük ölçekleri ve nüfusları ile diğer kentlerden ayrılmalarıdır. Nüfusu birkaç milyon olan metropol kentlerinin çok daha büyüklerine mega kent denilebilmektedir. 1950’lerde dünyada nüfusu 10 milyonu geçen sadece iki kent, Tokyo ve New York bulunmaktaydı. Günümüzde ise nüfusu 10 milyonu aşan bu metropol kentlerin sayısı 30’u geçmiş durumdadır. Fakat bu kentlerin hepsi nüfusları artmasına rağmen birer küresel kente dönüşmemişlerdir. Bu metropol kentlerden küresel kent hüviyeti kazananlar gelişmiş ülkelerde bulunanlarken, sıradan bir kalabalık metropol kentine dönüşenler ise gelişmemiş ülkelerde bulunanlardır. Ayrıca bir kentin küresel kent sınıfına girmesi için büyük bir nüfusa sahip olmasına da gerek bulunmamaktadır. Örneğin, Hong Kong ve Singapur mega kent hüviyetinde olmadıkları halde küresel kent statüsündeyken; mega kent konumundaki Lagos ve Jakarta ise küresel kent değildir (Curtis 2016: 62; Oktay 2016: 51).

Metropol kentten ayrı bir kimliğe sahip olan; dünyaya ekonomi, sosyo-kültürel ve siyasal alanlarda yön verebilen bu kentleri tanımlamak için dünya kentleri (world cities) veya daha popüler kullanımı ile küresel kentler (global cities) denilmektedir. Bu iki kavram da 1980’lerden itibaren yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır. Bunun sebebi 1980’lerde ekonomik temeli yaşanan değişimlerdir. Bu tarihten önce mallar ve hizmetler daha çok ulusal sınırlar boyunca işlem görürken, ayrıca ticari işlemler egemen ulus devletler tarafından sıkı bir şekilde düzenlenirken; 1980’lerde küresel ekonominin gelişmesiyle birlikte ulus devletlerin sıkı kontrolünden ziyade daha desantralize bir anlayışa geçilmiştir. Böylece küresel kentler üzerinden ekonomiye dünya genelinde daha serbest yön verilmesi olgusu ortaya çıkmıştır (Knox 2000: 3-8). Bu kapsamda varlığı kabul edilen ve önemi artan küresel kentlerle ilgili olarak, John Friedmann 1986 yılında “The World City Hypothesis” isimli makalesini yayımlamış ve dünya kentleri kavramını ortaya koymuştur. Saskia Sassen de 1991 yılında “The Global City” isimli kitabı ile küresel kentler üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur. Böylece küresel kentler üzerine temel bilimsel çalışmalar yayımlanmaya başlamıştır (Friedmann 1986: 69-83; Sassen 1991).

Sassen’in belirttiğine göre küresel kentlerin en temel özellikleri; güçlü finansal kuruluşlara ev sahipliği yaparak dünya ekonomisine yön vermeleri, finans ve hizmet sektöründe dünyanın önde gelen üreticileri olmaları, teknoloji temelli yenilikçi üretimin merkezi olmaları ve ayrıca ürettikleri tüm ürünlerin bizzat en önemli pazarı olmalarıdır (Sassen 1991: 3). Küresel kentler özellikle iletişim ve taşımacılık alanında gelişmiş bir altyapıya; bunun yanında güçlü bir sosyal, ekonomik ve politik sisteme sahiptirler. Bütün bu sahip oldukları özelliklerinden dolayı küresel kentlerden diğer küresel kentlere büyük miktarlarda ürün, bilgi, para, insan ve teknoloji akışı bulunmaktadır. Dolayısıyla tüm bu sahip oldukları nitelikler göz önüne alındığında, küresel kentleri en öne çıkaran ölçüt diğer kentler üzerinde sağladıkları ekonomik, politik, sosyal ve kültürel dominantlıklarıdır (Lemanski 2007: 448-449). Bunlara ilave olarak küresel kentleri diğerlerinden ayıran kendilerine özgü ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri de bulunmaktadır. Bunlar aşağıda alt başlıklar halinde derlenmiştir.

3.1. Ekonomik Özellikler

Günümüzde küresel kentler ekonomik güç kazanırken, bir zamanların endüstri şehirleri düşüş içindedirler. Bunun sebebi finansal hizmetlerin büyük karlar getirmesi, buna karşın endüstriyel şehirlerin zorluk içinde hayatta kalma mücadelesi vermelerindedir. Bu kapsamda finansal şehirlerin finans merkezleri yapılaşmada ve telekomünikasyon alanında büyük ölçekte yatırımlar almaktadırlar. Dolayısıyla yüksek eğitim almış kişiler için de çekim merkezi haline gelmektedirler. Bu özelliklerinden dolayı bu yeni coğrafik çekim merkezleri küresel ölçekte uluslararası finans ve iş merkezlerini birbirlerine bağlamaktadırlar. New York, Londra, Tokyo, Paris, Frankfurt, Zürih, Amsterdam, Los Angeles, Sydney ve Hong Kong bu şehirlerin başlıcalarıdır (Sassen 2000: 82). Bu kapsamda statik kentlerin aksine bu dinamik kentler, dünya ekonomik yapısının geliştiricileridirler (Taylor 2004: 52).

Şikago Küresel İlişkiler Konseyi, yayınladığı bir raporda küresel kentlerin ticari özelliklerini şu şekilde sıralamıştır; yabancı yatırımları çekmek, işletmelerinin dış pazarlara girmesini sağlamak, ulaştırma ağını kurup genişletmek, ihracatı kolaylaştıran ticari faaliyetleri sağlamak. Böylece şehirde yeni iş sahaları sağlayan ve kent sakininin yaşam standardını arttıran bir düzen kentte kurulabilmektedir (The Chicago 2017: 7).

Küresel kentlerin diğer belirgin özellikleri dünya ekonomisine yön vermeleridir. Bu kapsamda uluslararası ekonomiyi yönlendiren çok uluslu şirketlerin merkezlerine ev sahipliği yapmaktadırlar. Bunun yanında çok gelişmiş hizmet sektörünü (bankacılık, reklamcılık, basın-yayın, taşımacılık, sigortacılık, müteahhitlik, eğlence, kültür, spor, turizm, iletişim, ulaşım ve diğerlerini) bünyelerinde barındırmaktadırlar. Dolayısıyla bu kentlerde imalat sektörü hizmet sektörünün arkasında yer almaktadır. Küresel kentler bilginin ve teknolojinin üretimi başta olmak üzere, birçok alanda uzmanlaşmış iş gücüne sahiptirler. Dolayısıyla yüksek gelirli bu uzmanlaşmış işgücüne uygun konfor altyapısına da sahiptirler. Bu kentler uluslararası seviyede üretkenlik ortaya koyarken, aynı zamanda tüketici pazarını da yine bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu kapsamda büyük nüfusların yaşadığı küresel kentler hem üretici hem de tüketici sınıflara ev sahipliği yapmaktadırlar (Batmaz 2010: 47-48; Yaylı 2012: 337-343; Kayan 2015: 283-286).

3.2. Sosyo – Kültürel Özellikler

Block, çalışmasında kültürlerin bir şehirde toplanmasını alıntılıdığı şu model ile betimlemektedir; bu modele göre göç, her zaman ikiz ve dengeleyici güçlerden kaynaklanmaktadır: İnsanlar, durgun kırsal köylü ekonomilerinden “dışarıya itilir” ve endüstriyel kent merkezlerine “çekilir”. Dolayısıyla küreselleşme, göç olgusunu geliştirmektedir ve endüstrileşmiş şehirler önemli birer göç çekim merkezleri olarak işlev görmektedirler. Bu kapsamda göç olgusu öncelikli olarak ekonomik temelde şekillenmektedir (Block 2006: 9). Dolayısıyla küresel şehirler de küresel dünyanın en önemli göç merkezleri olarak işlev görmektedirler.

Büyük şehirler hem emeğin ulus aşırılışması, hem de ulus ötesi kimliklerin oluşması için stratejik bir alan işlevi görmektedirler. Şehirler, birçok farklı ülkeden insanların buluşma ihtimalinin yüksek olduğu ve çok sayıda kültürün bir araya geldiği alandır. Bu kapsamda günümüzdeki büyük Batı şehirleri kültürel çeşitlilik ile yoğunlaşmaktadırlar. Mekânları, baskın kültür ile birlikte, aynı zamanda çok sayıda başka kültür ve kimliğe de sahiptir. Her biri belirli bir ülkede veya köyde kök salmış dünyanın dört bir yanından çok sayıda kültür, günümüzde New York, Los Angeles, Paris, Londra ve Tokyo gibi küresel şehirlerde yeniden düzenlenmektedirler (Sassen 2000: 88-89).

Küresel kentler olumlu yönde kültürün geliştirilmesi ve zenginleştirilmesi için geniş

imkânlarla ev sahipliği yapsalar da sosyo-kültürel anlamada olumsuzlukları da bünyelerinde barındırmaktadırlar. Küresel kentlerde heterojen kültürler homojen hale gelirken, farklı kültürel değerlerin kaybı meydana gelebilmektedir. Bu tek tipleşme sırasında bireyselliğin öne çıkması ve kültürel bağların zayıflaması da gerçekleşebilmektedir. Bunun yanında, küresel kentlerde emek yapısında üreten ve tüketen sınıfların oluşması neticesinde sosyal ayrışma ortaya çıkabilmektedir. Bunun fiziksel yansımaları da mekânlarda kendisini gösterebilmekte; sosyal gurupların kent içerisinde farklı kısımlarda yaşamaları söz konusu olabilmektedir. Böylece zenginlerin lüks ve güvenli rezidanslarda yaşamaları, dar gelirlilerin ise apartmanlarda yaşamaları sosyal ayrışmanın fiziksel bir sonucudur. Bunlara ilave olarak yoğun bir şekilde iç ve dış göç alan küresel kentlerde sosyo – kültürel uyum sorunları ve yaşam maliyetlerinde aşırı pahalılık da yaşanabilmektedir. Dolayısıyla küresel kentlerde komşuluk ilişkilerinden söz etmek mümkün olamamaktadır. Bu kentlerde daha çok bireysellik ön plana çıkabilmektedir (Batmaz 2010: 47-48; Yaylı 2012: 337-343; Kayan 2015: 286-287).

4. Küresel Kentleri Sınıflandıran Endekslerde Türkiye Kentlerinin Konumları

4.1. Araştırma Örnekleme

Konuyla ilgili olarak, küresel kent kavramı yaygın olarak 1980'lerden itibaren kullanılmaya başladığından beri, bu statüye sahip olan kentlerin hangi özellikleri ile küresel kent sınıfına dâhil oldukları akademik ve profesyonel yönden tespit edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca küresel kentlerin kendi aralarındaki sıralamaları da bu süreçlerde yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda profesyonel bir şekilde hazırlanan küresel kent endeksleri geliştirilmiştir. Dolayısıyla Türkiye kentlerinin küresel kentler arasındaki konumlarını tespit etmeyi amaçlayan bu çalışma kapsamında bir örneklem oluşturulmuştur ve küresel kent endeksleri incelenmiştir. Araştırma örnekleme dâhil edilen endeksler şunlardır;

- Küreselleşme ve Dünya Kentleri Endeksi (Globalization and World Cities -GaWC)
- Küresel Kentler Endeksi (The Global Cities Index)
- Küresel Finans Merkezleri Endeksi (The Global Financial Centres Index -GFCI)
- Kentlerin Gelecekteki Rekabet Güçlerini Kıyaslama Endeksi (Benchmarking The Future Competitiveness of Cities)
- Küresel Güç Şehir Endeksi (Global Power City Index -GPCI)

Araştırma örnekleminin bu endekslerden oluşmasının sebebi, bu endekslerin en yüksek sayıda başlık altında kentleri sınıflandırmaları, düzenli aralıklarla yenilenmeleri ve kurumsal organizasyonlar tarafından oluşturulmalarınıdır. Örnekleme dâhil edilen tüm bu endeksler, küresel çapta faaliyet gösteren uluslararası kurumlar tarafından profesyonel bir anlayışla geliştirilmişlerdir. Araştırma örnekleme oluşturulurken ayrıca Prof. Dr. Recep BOZDOĞAN'ın, İstanbul Ticaret Üniversitesi'nde "küresel şehirler" üzerine verdiği derse ilişkin hazırladığı ders notlarından da istifade edilmiştir.

4.2. Araştırma Yöntemi

Araştırma yöntemi olarak tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli; geçmişte veya mevcut durumda var olan bir olguyu, var olduğu şekliyle betimlemekte kullanılan araştırma yöntemidir. Burada amaçlanan; var olan olguyu değiştirmeden, olduğu şekliyle tanımlamaktır. Bu çalışmada tarama modellerinden birisi olan genel tarama modeli kullanılmıştır. Genel tarama modeli; çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümünün ya da belirli bir kesitin incelenmesidir (Karasar 2012: 77-79). Bu çalışma kapsamında Türkiye kentlerinin küresel kentler arasındaki konumlarını tespit etmek amaçlandığı için, küresel kent endekslerinin en öne çıkanları incelenmiştir. Böylece evren hakkında bilgi sahibi olmak adına tümevarım yöntemi tercih edilmiştir.

4.3. Küresel Kent Endekslerinde Türkiye Kentlerinin Konumları

4.3.1. Küreselleşme ve Dünya Kentleri Endeksi

İngilizce ismi Globalization and World Cities (GaWC) olan bu endeks, küresel kentlerin dünyadaki konumlarına odaklanmaktadır. Endeksin üreticisi, geliştiricisi ve uygulayıcısı Loughborough Üniversitesi'nin Coğrafya Bölümü'nde bulunan akademisyenlerdir (GAWC, 2018a). Kentlerin dünya üzerindeki konumlarını ve önemlerini ölçen bu endeks; "bankacılık", "muhasibecilik", "reklamcılık", "hukuk" ve "yöneticilik danışmanlığı" alanlarında kentleri sınıflandırmaktadır (GAWC, 2018b). Bu sınıflandırmalar Alfa, Beta ve Gamma şeklinde olup; bunların da kendi içerisinde Alfa++, Alfa+, Alfa, Alfa-; Beta+, Beta, Beta-; Gamma+, Gamma, Gamma- şeklinde ayrımları bulunmaktadır (GAWC, 2018c);

1. **Alfa++ Kentleri:** Dünya küresel sistemine en üst seviyede entegre olmuş ve bu sisteme yön veren kentlerdir.
2. **Alfa+ Kentleri:** Alfa++ kentlerini tamamlayan ve daha çok Asya-Pasifik bölgesinde öne çıkan kentlerdir.
3. **Alfa ve Alfa- Kentleri:** Büyük ekonomi bölgelerini ve farklı devletleri dünya ekonomisine bağlayan çok önemli dünya kentleridir.
4. **Bütün Beta Kentleri:** Bölgelerini veya içinde buldukları devletlerini dünya ekonomisine bağlamada önemli olan küresel kentlerdir.
5. **Bütün Gamma Kentleri:** Daha küçük seviyedeki ekonomi bölgelerinin veya ülkelerin küresel ekonomiye entegrasyonunu sağlayan kentlerdir.

GaWC tarafından en son yapılan küresel kentler araştırması 2016 yılında yayımlanmıştır. Değerlendirme kapsamında 175 gelişmiş hizmet üreticisi firmanın 707 kentteki faaliyetleri incelenmiştir (GAWC, 2018d). Bu raporda Türkiye kentlerinden İstanbul ve Ankara yer almıştır. İstanbul'un sıralaması Alfa++ ve Alfa+ guruplarının ardından Alfa gurubu içerisinde olmuştur. Toplam sıralamadaki yeri ise 23'tür (Bkz. Tablo 1). Ankara ise Gamma gurubunda Alfa++, Alfa+, Alfa, Alfa-, Beta+, Beta, Beta-, Gamma+ guruplarının ardından yer almıştır. Toplam sıralamadaki yeri ise 164'tür (Bkz. Tablo 2) (GAWC, 2018e).

Tablo 1: Küreselleşme ve Dünya Kentleri Endeksi'ne Göre Tüm Alfa Grubu Kentler (2016)

Grubu	Kentler
Alfa++	Londra, New York.
Alfa+	Singapur, Hong Kong, Paris, Pekin, Tokyo, Dubai, Şangay.
Alfa	Sydney, Sao Paulo, Milan, Chicago, Mexico City, Mumbai, Moskova, Frankfurt, Madrid, Varşova, Johannesburg, Toronto, Seul, İstanbul , Kuala Lumpur, Jakarta, Amsterdam, Brüksel, Los Angeles.
Alfa-	Dublin, Melbourne, Washington, Yeni Delhi, Bangkok, Zürih, Viyana, Taipei, Buenos Aires, Stockholm, San Francisco, Guangzhou, Manila, Bogota, Miami, Lüksenburg, Riyadh, Santiago, Barselona, Tel Aviv, Lizbon,

Kaynak: GAWC 2018e, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2016t.html>, 25.10.2018.

Tablo 2: Küreselleşme ve Dünya Kentleri Endeksi'ne Göre Ankara'nın Konumu (2016)

Grubu	Kentler
Gamma	Phoenix, Tegucigalpa, Austin, Pune, Guadalajara, Dalian, Tiflis, Dar Es Salaam, Chongqing, Ankara , Lusaka, Ahmedabad, Cincinnati, Asuncion, Harare, Gothenburg, Xiamen, Al-Mawşil, Kansas City, Accra, Minsk, Tampa, Turin, Luanda, Abidjan, Tiran, Lausanne, Leeds.

Kaynak: GAWC 2018e, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2016t.html>, 25.10.2018.

4.3.2. Küresel Kentler Endeksi

İngilizce ismi The Global Cities Index olan bu endeks; 1926 yılından beri faaliyet gösteren, yıllık geliri bir milyar dolardan fazla olan ve dünyanın 40 farklı kentinde ofisleri bulunan AT Kearney isimli bir küresel danışmanlık şirketi tarafından hazırlanmaktadır (AT Kearney, 2018a). Bu kuruluş, hazırladığı endekslerle kentlerin mevcut performanslarını 2 farklı ölçekte değerlendirmektedir. İlk ölçek 5 boyuta ve 27 alt metriğe dayanarak oluşturulmuştur. Bunlar (AT Kearney, 2018b);

- İş Etkinliği:** Sermaye akışı, pazar dinamikleri ve mevcut büyük şirketler. Değerlendirmeye etkisi %30.
- İnsan Sermayesi:** Eğitim seviyeleri. Değerlendirmeye etkisi %30.
- Bilgi Değişimi:** İnternet ve diğer kaynaklar üzerinden bilgiye erişim. Değerlendirmeye etkisi %15.
- Kültürel Deneyim:** Önemli spor organizasyonlarına, müzelere ve diğer faaliyetlere katılım. Değerlendirmeye etkisi %15.
- Politik Katılım:** Siyasi olaylar, düşünce kuruluşları ve elçilikler. Değerlendirmeye etkisi %10.

İkinci ölçek ise 4 boyuta ve 13 alt metriğe dayanmaktadır. Bunlar (AT Kearney, 2018b);

- Kişisel Mutluluk:** Güvenlik, sağlık hizmeti, eşitlik ve çevresel koşullar. Değerlendirmeye etkisi %25.
- Ekonomik Koşullar:** Uzun dönemli yatırımlar ve kişi başı milli gelir. Değerlendirmeye etkisi %25.
- Yenilik:** Patentlerin sayıları, şahsi yatırımlar ve melek yatırımcılar. Değerlendirmeye etkisi %25.
- Yönetişim:** Uzun dönemli şeffaflık, bürokrasinin kalitesi ve iş yapma istekliliği. Değerlendirmeye etkisi %25.

The Global Cities Index'in 2018 tarihli son raporunda 135 kent incelenmiştir ve 2 farklı ölçekte bunlar sıralanmıştır. 1. ölçekte Türkiye kentlerinden İstanbul 26. sırada, Ankara ise 75. Sırada yer almıştır (Bkz. Tablo 3). 2. Ölçekte ise İstanbul 96. sırada, Ankara 101. sırada yer almıştır (Bkz. Tablo 4) (AT Kearney, 2018b).

Tablo 3: Küresel Kentler Endeksi 1. Ölçekte Türkiye Kentleri (2018)

Sıra	Kent	Ülke
1	New York	ABD
2	Londra	İngiltere
3	Paris	Fransa
4	Tokyo	Japonya

5	Hong Kong	Çin
6	Los Angeles	ABD
7	Singapur	Singapur
8	Şikago	ABD
9	Pekin	Çin
10	Brüksel	Belçika
26	İstanbul	Türkiye
75	Ankara	Türkiye

Kaynak: AT Kearney 2018b, <https://www.atkearney.com/2018-global-cities-report>, 26.10.2018.

Tablo 4: Küresel Kentler Endeksi 2. Ölçekte Türkiye Kentleri (2018)

Sıra	Kent	Ülke
1	San Francisco	ABD
2	New York	ABD
3	Londra	İngiltere
4	Paris	Fransa
5	Singapur	Singapur
6	Amsterdam	Hollanda
7	Münih	Almanya
8	Boston	ABD
9	Houston	ABD
10	Melbourne	Avusturalya
96	İstanbul	Türkiye
101	Ankara	Türkiye

Kaynak: AT Kearney 2018b, <https://www.atkearney.com/2018-global-cities-report>, 26.10.2018.

4.3.3. Küresel Finans Merkezleri Endeksi

İngilizce ismi The Global Financial Centres Index (GFCI) olan bu endeks, 1994 yılında kurulmuş olan ve Londra'nın en prestijli düşünce kuruluşlarından kabul edilen Z/Yen Group tarafından hazırlanmaktadır. İlgili Endeks, küresel kentleri finans etkinlikleri açısından değerlendirmektedir. Kurumun 2018 tarihli 23 numaralı son endeksinde, 96 küresel finans kenti 5 ana ölçüt ve 103 alt başlıkta değerlendirilmiştir. Endekste ana ölçütlerin içerikleri şu şekildedir (GFCI, 2018);

- İş Çevresi:** Politik istikrar ve hukukun üstünlüğü, kurumsal bir yapı, makroekonomik çevre ve vergi rekabeti.
- İnsan Sermayesi:** Nitelikli işgücüne erişim, esnek işgücü piyasası, eğitim – gelişim ve yaşam kalitesi.
- Altyapı:** Fiziksel altyapı, bilgi işlemleri teknolojik altyapısı, ulaşım altyapısı ve sürdürülebilir gelişim.
- Finans Sektörünün Gelişmişliği:** Sanayi yapısının gelişmişliği, paraya erişim, pazar

likiditesi ve ekonomik çıktı.

5. **Saygınlık:** Şehir markası, yenilikçilik seviyesi, kültürel çeşitlilik ve diğer merkezlerle olan konum.

The Global Financial Centres Index'in 2018 tarihli ve 23 numaralı endeksinde Türkiye'den sadece İstanbul yer almıştır. İstanbul'un bu endeksteki konumu ise 76. sıradır (Bkz. Tablo 5) (GFCI, 2018).

Tablo 5: Küresel Finans Merkezleri Endeksi'nde Türkiye Kentlerinin Yeri (2018)

Sıra	Kent	Ülke
1	Londra	İngiltere
2	New York	ABD
3	Hong Kong	Çin
4	Singapur	Singapur
5	Tokyo	Japonya
6	Şangay	Çin
7	Toronto	Kanada
8	San Francisco	ABD
9	Sydney	Avustralya
10	Boston	ABD
76	İstanbul	Türkiye

Kaynak: GFCI 2018, <https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI23.pdf>, 28.10.2018.

4.3.4. Kentlerin Gelecekteki Rekabet Gücünü Kıyaslama Endeksi

İngilizce ismi Benchmarking The Future Competitiveness of Cities olan bu endeks, Londra merkezli küresel ekonomi bülteni The Economist için dünyanın en büyük küresel finans şirketler gurubu Citigroup tarafından 2013 yılında hazırlanmıştır. Bu endeksin hazırlanma amacı, 2025 yılında küresel kentlerin bulunacakları konumları değerlendirmektir. Endeks 8 ana başlıktan ve 32 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar şu şekildedir (CITIGROUP, 2018);

1. **Ekonomik Güç:** Gerçek gayrisafi milli hasıla, kişi başı düşen gerçek gayrisafi milli hasıla, yıllık tüketim, kentin gerçek gayrisafi yurt içi hasıla büyüme oranı ve bölgesel pazara entegrasyon. Değerlendirmeye etkisi %30.

2. **Fiziki Sermaye:** Fiziksel altyapının kalitesi, toplu taşımanın kalitesi ve iletişim ağlarının kalitesi. Değerlendirmeye etkisi %10.

3. **Finansal Olgunluk:** Mali kümelenmenin genişliği, merkez bankasının konumu, ihracat-ithalat (EXIM) bankasının konumu ve ülkenin ana borsasının konumu. Değerlendirmeye etkisi %10.

4. **Kurumsallaşmanın Karakteri:** Seçim süreci ve çoğulculuk, yerel yönetimlerin mali özerkliği, vergileme, hukuk kuralları ve hükümetin etkinliği. Değerlendirmeye etkisi %15.

5. **Sosyal ve Kültürel Karakter:** İfade özgürlüğü ve insan hakları, açıklık ve çeşitlilik, toplumda suçun varlığı ve kültürel güç. Değerlendirmeye etkisi %5.

6. **İnsan Gücü:** Nüfus büyümesi, çalışabilecek yaştaki nüfus, girişimcilik ve risk alma zihniyeti, eğitim kalitesi, sağlık sistemi kalitesi, yabancı uyrukluların işe alınması ve kadınlara iş fırsatı. Değerlendirmeye etkisi %15.

7. **Çevre ve Doğa Tehditleri:** Doğal afet riski ve çevre yönetimi. Değerlendirmeye

etkisi %5.

8. **Küresel Görünüm:** Küresel ticari çekicilik, uluslararası uçuş ağındaki konum, kongre merkezi kapasitesi, yükseköğretim liderliği ve küresel çapta düşünce kuruluşlarına sahip olma. Değerlendirmeye etkisi %10.

Şehirlerin Gelecekteki Rekabet Gücünü Kıyaslama Endeksi'nde 120 ülke değerlendirilmiş olup, bu sıralamaya Türkiye'den İstanbul ve Ankara girebilmiştir. Endeks kapsamında İstanbul 70. sırada, Ankara ise 103. sırada yer almıştır (Bkz. Tablo 6) (CITIGROUP, 2018).

Tablo 6: Şehirlerin Gelecekteki Rekabet Gücünü Kıyaslama Endeksi'nde Türkiye Kentleri (2013)

Sıra	Kent	Ülke
1	New York	ABD
2	Londra	İngiltere
3	Singapur	Singapur
4	Hong Kong	Çin
5	Tokyo	Japonya
6	Sydney	Avustralya
7	Paris	Fransa
8	Stockholm	İsveç
9	Şikago	ABD
10	Toronto	Kanada
70	İstanbul	Türkiye
103	Ankara	Türkiye

Kaynak: CITIGROUP 2018,

<https://www.citigroup.com/citi/citiforcities/pdfs/hotspots2025.pdf>, 27.10.2018.

4.3.5. Küresel Güç Şehri Endeksi

İngilizce ismi Global Power City Index (GPCI) olan bu endeks; küresel kentlerin, dünyanın geri kalanındaki yaratıcı insanları ve şirketleri ne kadar kendilerine çekebildiklerini değerlendirmektedir. Endeksin uygulayıcısı Japonya'nın en önemli düşünce ve finans kuruluşlarından olan Mori Memorial Vakfı'dır (Mori Memorial Foundation). Endeks kapsamında "yaşanabilirlik" ve "finans" konuları üzerinden kentler sıralanmaktadır. 2017 tarihli son yayımlanan endekste dünyanın 44 lider kenti 2 farklı ölçekte değerlendirilmiştir. 1. ölçekte kentler "ekonomi", "araştırma - geliştirme", "kültürel etkileşim", "yaşanabilirlik", "çevre" ve "ulaşılabilirlik" ana fonksiyonlarında değerlendirilmişlerdir. 2. ölçekte ise kentlerin aktörleri olan "yöneticiler", "araştırmacılar", "sanatçılar", "ziyaretçiler" ve "kent sakinleri" kendi kentlerini değerlendirmişlerdir. Bu bağlamda kentlerin "güçleri" hem sahip oldukları fonksiyonlar hem de küresel ölçekte çalışmalar yapan aktörlerinin değerlendirmeleri ile belirlenmiştir. Endeks toplamda 6 ana başlık altında 26 bileşeni ölçmektedir. Bunlar (Mori Memorial, 2018);

1. **Ekonomi:** Pazarın büyüklüğü, pazarın çekiciliği, ekonomik canlılık, insan sermayesi, iş çevresi ve iş yapma kolaylığı.

2. **Araştırma-Geliştirme:** Akademik kaynaklar, araştırma geçmişi ve araştırma başarıları.

3. **Kültürel Etkileşim:** Trend oluşturma potansiyeli, kültürel kaynaklar, ziyaretçiler için

tesisler, ziyaretçiler için çekicilik ve uluslararası etkileşim.

4. **Yaşanabilirlik:** Çalışma ortamı, yaşam maliyeti, güvenlik, mutluluk ve yaşam kolaylığı.

5. **Çevre:** Ekoloji, hava kalitesi ve doğal çevre.

6. **Ulaşılabilirlik:** Uluslararası ulaşım ağı, ulaşım altyapısı, şehir içi ulaşım hizmetleri ve trafik kolaylığı.

Endeks kapsamında Türkiye’den sadece İstanbul bir Ortadoğu Bölgesi kenti olarak değerlendirmeye alınmıştır ve sırlamadaki genel yeri 30’dur (Bkz. Tablo 7). Endeksin fonksiyona yönelik alt başlıklarına bakıldığında, İstanbul “ekonomi” başlığında 26. sırada, “araştırma-geliştirme” başlığında 26. sırada, “kültürel etkileşim” başlığında 16. sırada, “yaşanabilirlik” başlığında 37. sırada, “çevre” başlığında 40. sırada, “ulaşılabilirlik” başlığında ise 11. sırada yer almıştır (Bkz. Tablo 8). Endeksin aktörlerin görüşlerine yönelik alt başlıklarına bakıldığında, İstanbul “yöneticilere” göre 13. sırada, “araştırmacılara” göre 37. sırada, “sanatçılara” göre 18. sırada, “ziyaretçilere” göre 5. sırada, “kent sakinlerine” göre ise 38. sırada yer almıştır (Bkz. Tablo 9) (Mori Memorial, 2018).

Tablo 7: Küresel Güç Kent Endeksi’nde Türkiye Kentleri (2017)

Sıra	Kent	Ülke
1	Londra	İngiltere
2	New York	ABD
3	Tokyo	Japonya
4	Paris	Fransa
5	Singapur	Singapur
6	Seul	Güney Kore
7	Amsterdam	Hollanda
8	Berlin	Almanya
9	Hong Kong	Çin
10	Sydney	Avusturalya
30	İstanbul	Türkiye

Kaynak: Mori Memorial 2018, http://www.mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf, 29.10.2018.

Tablo 8: Küresel Güç Kent Endeksi’nde Fonksiyonlar Ölçeğinde Türkiye Kentleri (2017)

	Ekonomi		Ar-Ge		Kültürel Etkileşim		Yaşanabilirlik		Çevre		Ulaşılabilirlik
1	New York	1	New York	1	Londra	1	Berlin	1	Frankfurt	1	Paris
2	Londra	2	Londra	2	New York	2	Amsterdam	2	Zürih	2	Londra
3	Pekin	3	Tokyo	3	Paris	3	Stockholm	3	Singapur	3	Şangay
4	Tokyo	4	Los Angeles	4	Tokyo	4	Viyana	4	Cenova	4	New York
5	Şangay	5	Seoul	5	Singapur	5	Frankfurt	5	Stockholm	5	Hong Kong
6	Zürih	6	Singapur	6	Berlin	6	Barcelona	6	Viyana	6	Tokyo

7	Hong Kong	7	Boston	7	Pekin	7	Paris	7	Londra	7	Amsterdam
8	Singapur	8	Şikago	8	Viyana	8	Madrid	8	Kopenhag	8	Frankfurt
9	Sydney	9	San Francisco	9	Dubai	9	Vancouver	9	Sydney	9	Singapur
10	Seoul	10	Paris	10	Sydney	10	Kopenhag	10	Vancouver	10	Seoul
26	İstanbul	26	İstanbul	16	İstanbul	37	İstanbul	40	İstanbul	11	İstanbul

Kaynak: Mori Memorial 2018, http://www.mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf, 29.10.2018.

Tablo 9: Küresel Güç Kent Endeksi'nde Aktörler Ölçeğinde Türkiye Kentleri (2017)

	Yönetici		Araştırmacı		Sanatçı		Ziyaretçi		Kent Sakini
1	Londra	1	New York	1	Paris	1	Londra	1	Paris
2	Singapur	2	Londra	2	Berlin	2	New York	2	Londra
3	New York	3	Tokyo	3	Londra	3	Paris	3	Zürih
4	Pekin	4	Los Angeles	4	Viyana	4	Tokyo	4	Frankfurt
5	Tokyo	5	San Francisco	5	New York	5	İstanbul	5	Berlin
6	Dubai	6	Paris	6	Tokyo	6	Bangkok	6	Tokyo
7	Şangay	7	Boston	7	Barcelona	7	Singapur	7	Stockholm
8	Paris	8	Şikago	8	Pekin	8	Dubai	8	Viyana
9	Hong Kong	9	Singapur	9	Amsterdam	9	Barcelona	9	Amsterdam
10	Kuala Lumpur	10	Seul	10	Toronto	10	Şangay	10	New York
13	İstanbul	37	İstanbul	18	İstanbul			38	İstanbul

Kaynak: Mori Memorial 2018, http://www.mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf, 29.10.2018.

Sonuç

Küreselleşme olgusu her geçen gün daha yükselen bir hızla gelişimini sürdürmektedir. En çok ekonomik temelde gerçekleşen küreselleşme, ayrıca sosyo-kültürel ve siyasal alanlarda da varlığına devam etmektedir. Bu kapsamda ortak ekonomik öncelikler, finansal koşullar, yaşam tarzları, beğeniler, arzular, hedefler, yönetim şekilleri ve haklar ile dünyanın farklı noktalarındaki toplumlar benzeşmektedirler. Bu olguları kontrol eden ve yönlendiren küresel kentler de bu süreçte gelişim göstermektedirler. Daha çok dünyanın gelişmiş ülkelerinde bulunan küresel kentler, küreselleşme olgusuna doğrudan yön vermektedirler. Böylece kendi bünyelerinde geliştirdikleri finansı ve ticareti kapsayan ekonomik yapılarını; sanatı, sporu, eğlenceyi ve eğitimi kapsayan sosyo-kültürel değerlerini; politik organizasyonları ve politik tercihleri kapsayan siyasi anlayışlarını dünyanın geri kalanına ihraç etmektedirler.

Küresel kentlerle ilgili olarak, onların dünya üzerindeki önemlerini ve birbirleri arasındaki sıralamalarını ölçen endeksler hazırlanmaktadır. Bu endekslerin uluslararası seviyede geçerlilikleri kabul edilmektedir. Bunun sebebi endekslerin çok uluslu kurumsal şirketler tarafından, bilimsel ölçütlerle ve profesyonel çalışmalarla hazırlanmalarıdır. Bu endeksler kentleri finans, bankacılık, sigortacılık, turizm, kültürel faaliyetler, eğitim seviyesi, insan sermayesi, hukuk danışmanlığı, iletişim altyapısı, ulaşım altyapısı, fiziki altyapı ve ekolojik çevre gibi çok geniş bir yelpazede değerlendirmektedirler. Konuyla ilgili olarak bu çalışma kapsamında uluslararası alanda en öne

çıkın beş endeks incelenmiştir. Bu küresel kent endekslerine bakıldığında Türkiye'den iki kentin küresel kent statüsünde değerlendirildiği görülmektedir. Bu kentler İstanbul ve Ankara'dır. Türkiye'de milyonlarca nüfusa ev sahipliği yapan Bursa, İzmir, Antalya, Adana, Mersin, Konya, Balıkesir, Diyarbakır ve Gaziantep gibi metropol kentler bulunmasına rağmen; bu endekslere sadece İstanbul ve Ankara'nın girebildiği görülmektedir. Bu çalışma kapsamında incelenen endekslerde İstanbul ve Ankara'nın konumları genel olarak şu şekildedir;

Tablo 10: 2018 İtibariyle Küresel Kent Endekslerinde İstanbul ve Ankara'nın Konumları

Endeksin Adı	Değerlendirmeye Alınan Kent Sayısı	İstanbul'un Endeksteği Sıralaması	Ankara'nın Endeksteği Sıralaması
Küreselleşme ve Dünya Kentleri Endeksi	214	23	164
Küresel Kentler Endeksi (2 farklı ölçekli)	135	1. ölçek 26 2. ölçek 96	1. ölçek 75 2. ölçek 101
Küresel Finans Merkezleri Endeksi	96	76	-
Kentlerin Gelecekteki Rekabet Gücünü Kıyaslama Endeksi	120	70	103
Küresel Güç Kent Endeksi	44	30	-

Tablo 10'a bakıldığında, küresel kent endekslerine göre Türkiye'nin küresel etkiye sahip kentleri İstanbul ve Ankara'dır. Fakat Ankara'nın konumu büyük farkla İstanbul'un arkasında yer almaktadır. İstanbul ise dünya küresel kentler sıralamasında ilk on kent arasında yer alamamaktadır. Genel olarak endekslerde İstanbul'un konumu 23 ile 96 arasında; Ankara'nın konumu ise 75 ile 164 arasındadır. İstanbul 5 endekste de kendisinde yer bulurken, Ankara ise 3 tanesinde yer alabilmiştir.

Türkiye'nin gelecekte bölgesel güç olabilmesi ve ayrıca küresel bir güç haline gelebilmesi için, küresel alanda daha etkin olan kentlere ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamda İstanbul ve Ankara Türkiye'nin küresel kentleridirler, fakat konumları henüz üst seviyelerde değildir. Dolayısıyla İstanbul ve Ankara'nın küresel kentler sıralamasında daha ön plana çıkabilmeleri için çok daha büyük bir performans sergilemeleri gerekmektedir. Bu durum diğer Türkiye kentleri için de geçerlidir. Bu anlayış çerçevesinde Türkiye'de kentlerin temel sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Alt ve üst yapı sistemleri, yeşil alan miktarı, otopark sayısı, rekrasyon alanları, raylı sistemlere entegre ulaşım ağları, spor alanları, kültürel faaliyetler, tarihi dokunun korunması, hukuk danışmanlığı, eğitim kalitesi, ar-ge temelli ticari üretim, ulus aşırı şirketleşme, nitelikli iş gücü yaratma ve finansal danışmanlık gibi alanlarda Türkiye kentleri daha çok çaba harcamalıdır.

Bunun yanında, Türkiye'de kentlerin kendilerini öne çıkartan alanlarda daha fazla gelişim göstermeleri gerekmektedir. Örneğin İstanbul özelinde daha fazla kültür turizmine yönelmek; kongre ve toplanma merkezi haline gelmek; Ortadoğu, Avrupa ve Asya'yı birbirine bağlayan jeopolitik konumundan dolayı ulaşım noktasına dönüşmek; bölgesel finans merkezi haline gelmek ve sağlık turizminde gelişmek temel hedefler olabilir. Bu kapsamda küresel kentler arasına Türkiye'den daha fazla kentin girebilmesi için, kısa-orta ve uzun vadeli planları kapsayacak stratejik bir bakış açısının oluşturulması gerekmektedir. Bunun için merkezi yönetimin, yerel yönetimlerin ve özel sektörün birlikte planlı ve organize çalışmalar ortaya koymaları gerekmektedir.

Summary

Globalisation is the fact that different economic systems, political systems and cultures around the world are becoming similar to each other. Globalization has emerged when humanity began its

first trading, wars and religious activities. However, the period about the globalization was discussed mostly in 1980s. This is due to the tremendous technological and economic progress that has taken place in these years. In general terms, the effects of globalization come to the fore in these three areas;

- **Economic globalisation:** Economic globalization is the spread of international trade and investments worldwide.

- **Socio-Cultural Globalisation:** Socio-cultural globalization is the spread of dominant culture throughout the world.

- **Political Globalisation:** Political globalization refers to the intensification and expansion of political relations across the World.

This globalization phenomenon is developing in the global cities. Global cities can be defined as the cities that leading the world economy and cultural structure. The main features of these cities can be listed as; they are leading the world economy by hosting strong financial institutions, they are technology-based innovative production centers, they are the most important markets of all the products they produced and culturally they are role models for other societies. Because of all these features, the qualifications of global cities are evaluated by international global city indexes. It is intended with this study is to detect the position of Turkey's cities in the global city indexes. The indexes which are examined in this study are as follows;

- Globalization and World Cities,
- The Global Cities Index,
- The Global Financial Centres Index,
- Benchmarking The Future Competitiveness of Cities,
- Global Power City Index.

The results are as follows;

- According to Globalization and World Cities Index, Istanbul and Ankara are global cities. The position of Istanbul is 23rd as an Alfa city (Table/Tablo 1). The position of Ankara is 164th as a Gamma city (Table/Tablo 1).

- According to The Global Cities Index, there are 2 type of indicators within the index. Istanbul and Ankara are global cities there. The position of Istanbul is 26th and the position of Ankara is 75th at first index (Table/Tablo 3). At second index, the position of Istanbul is 96th and the position of Ankara is 101th (Table/Tablo 4).

- According to The Global Financial Centres Index, only Istanbul is a global city. The position of Istanbul is 76th in the index (Table/Tablo 5).

- According to Benchmarking The Future Competitiveness of Cities Index, Istanbul and Ankara are global cities. The position of Istanbul is 70th and Ankara is 103rd in the index (Table/Tablo 6).

- According to Global Power City Index, only Istanbul is a global city there. The position of Istanbul is 30th in the index (Table/Tablo 7).

These Indexes show that Istanbul and Ankara are two global cities from Turkey. It can be seen at the indexes that the position of Istanbul is higher than Ankara as global city. These results demonstrate that cities of Turkey should do more detailed works to get higher positions. For this progress central government, local governments and the private sector should work together.

KAYNAKÇA

- ABRAHAMSON, Mark (2004), *Global Cities*, Londra: Oxford Üniversitesi Yayınları.
- AKÇA, Gürsoy – HÜLÜR, Himmet (2004), “Osmanlı-Türk Düşüncesindeki Doğu-Batı İmgelerini Küreselleşme Tartışmaları Bağlamında Yeniden Düşünmek”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (16): 259-282.
- AKTEL, Mehmet (2001), “Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakülte Dergisi*, 6 (2): 193 - 202.
- AT Kearney 2018b, <https://www.atkearney.com/2018-global-cities-report>, Erişim Tarihi: 26.10.2018
- AT Kearney 2018a, <https://www.atkearney.com.tr/about-us/who-we-are>, Erişim Tarihi: 26.10.2018
- BATMAZ, Nazlı Yücel (2010), *Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Doktora Tezi.
- BAUMAN, Zygmunt (2005), *Globalization: The Human Consequences*, Cambridge: Polity Press.
- BLOCK, David (2006), *Multilingual Identities in a Global City*, New York: Palgrave Macmillan.
- BRAKMAN, Steven – GARRETSEN, Harry – MARREWJIK, Charles (2006), “Industrial Location and Competitiveness”, VAIDYA, Ashish (Der.) *Globalization*, ABC-CLIO Yayınevi.
- CITIGROUP 2018, <https://www.citigroup.com/citi/citiforcities/pdfs/hotspots2025.pdf>, Erişim Tarihi: 27.10.2018.
- CLARK, David (2003), *Urban World / Global City*, Londra: Routledge Yayınevi.
- CURTIS, Simon (2016), *Global Cities and Global Order*, Oxford: Oxford Üniversitesi Yayınları.
- FEWKES, Jacqueline (2006), “Culture and Globalization”, VAIDYA, Ashish (Der.) *Globalization*, Santa Barbara: ABC-CLIO Yayınevi.
- FRIEDMANN, John (1986), “The World City Hypothesis”, *Development and Change*, 17: 69-83.
- GAWC 2018a, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/group.html>, Erişim Tarihi: 25.10.2018.
- GAWC 2018b, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/rb/rb300.html>, Erişim Tarihi: 25.10.2018.
- GAWC 2018c, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/gawcworlds.html>, Erişim Tarihi: 25.10.2018.
- GAWC 2018d, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2016.html>, Erişim Tarihi: 25.10.2018.
- GAWC 2018e, <http://www.lboro.ac.uk/gawc/world2016t.html>, Erişim Tarihi: 25.10.2018.
- GFCI 2018, <https://www.longfinance.net/media/documents/GFCI23.pdf>, Erişim Tarihi: 28.10.2018.
- HOLTON, Robert (2005), *Making Globalization*, New York: Macmillan Yayınevi.
- HÜLÜR, Himmet (2000), “Küreselleşme ve Toplumbilimsel Kuramlaştırma Sorunu”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 1(2): 27-36.
- KARASAR, Niyazi (2012), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Yayınevi.
- KAYAN, Ahmet, (2015, Haziran), “Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri ve Küresel Kentlerin Özellikleri İlgili Bir Değerlendirme”, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10 (1): 283-286.
- KIVILCIM, Fulya (2013), “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinin Gelişmekte Olan Ülle Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5 (1): 219-230.
- KNOX, Paul (2000), “World Cities in a World – System”, KNOX, Paul – TAYLOR, Peter (Der) *World Cities in a World – System*, Cambridge: Cambridge Üniversitesi Yayınları.
- LEMANSKI, Charlotte (2007), “Global Cities in The South: Deepening Social and Spatial Polarisation in Cape Town”, *Cities*, 24 (6): 448-461.
- MORI MEMORIAL 2018, http://www.mori-m-foundation.or.jp/pdf/GPCI2017_en.pdf, Erişim Tarihi: 29.10.2018.
- OĞUZTÜRK, Bekir Sami – ALPARSLAN, Ali Murat (2011), “E-Ticaret Stratejisinde Entelektüel Sermayenin Görünümü”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (13): 145-168.
- OKTAY, Tarkan (2016), “Metropol Kent Yönetimi Yaklaşımları ve Uygulama Modelleri”, *Strategic Public Management Journal*, 2(4), 49-71.
- Oxford Learners Dictionaries, https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/globalization#globalization__9, Erişim Tarihi: 24.10.2018.
- POWNER, Leanne C. (2006), “Political Systems and Governance”, VAIDYA, Ashish (Der.) *Globalization*, Santa Barbara: ABC-CLIO Yayınevi.
- RITZER, George – STEPNIKY, Jeffrey (2018), *Sociological Theory*, Londra: Sage Yayınevi.
- RITZER, George (2010), *Küresel Dünya*, (Çev. Melih Pekdemir), İstanbul: Ayrıntı.

- ROBERTSON, Roland (1998), *Globalization: Social Theory and Global Culture Theory*, Londra: Sage Yayınevi.
- SASSEN, Saskia (1991), *The Global City*, New Jersey: Princeton Üniversitesi Yayınları.
- SASSEN, Saskia (2000), "The Global City: Strategic Site/New Frontier", *American Studies*, 41(2/3): 79-95.
- STEARNS, Peter (2010), *Globalization in World History*, New York: Rotledge Yayınevi.
- STEGER, Manfred (2003), *Globalization: A Very Short Introduction*, Londra: Oxford Üniversitesi Yayınları.
- TAYLOR, Peter (2004), *World City Network*, Londra: Routledge Yayınevi.
- THE CHICAGO COUNCIL ON GLOBAL AFFAIRS (2017), *Chicago's Global Strategy*, United States Of America.
- TOMLINSON, John (2009), "Cultural Globalization Reconsidered", Kolektif (Der.) *The Multiple Faces Of Globalization*, Madrid: BBWA Yayınları.
- WATERS, Malcolm (2001), *Globalization*, New York: Routledge Yayınevi.
- YAYLI, Hasan (2012), "Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkisi: İstanbul Örneği", *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (24): 331-355.